

Љујчо Арнаудовски,

**ПОЛОЖБАТА НА МАЛОЛЕТНИОТ
СТОРИТЕЛ НА ПРЕКРШОК
ВО ПРЕКРШОЧНОТО КАЗНЕНО
ПРАВО**

АПСТРАКТ

Проверувајќи ја тезата дека начинот на кој се разрешува положбата на малолетникот како сторител на казнено дело, во казненото законодавство и тогаш кога се јавува како сторител на прекршок, ја одредува насоката на развојот на казненото право во целина, ги афирмира цивилизациските и хуманистичките достигнувања во казнено-правните науки, овој труд настојува да докаже дека оваа теза се потврдува и преку Законот за прекршоци на Република Македонија кој е поставен низ превентивната функција и принципите на ресторативната правда, кој станува доминантен пристап во разрешувањето на проблемот на казнената одговорност на малолетникот. Системот е поставен, но неопходна е негова доследна примена за оваа теза да добие и конечна потврда.

Клучни зборови: прекршочна постапка, сторител, ресторативна правда

Ljupcho Arnaudovski,

**THE POSITION OF THE JUVENILE
PERPETRATOR OF
MISDEMEANOUR IN THE
MISDEMEANOUR LAW**

ABSTRACT

By testing the thesis that the method used to address the position of juvenile in penal legislation as perpetrator of criminal offence, and in the case when the juvenile appears as a perpetrator of a misdemeanour, lays out the direction of the development of penal law as a whole, affirms civilization and humanistic achievements in penal sciences, this work strives to prove that this thesis is confirmed by the Law on Misdemeanours of the Republic of Macedonia, which is based on the principles of restorative justice and which is a dominant approach in dealing with issues of the penal responsibility of juveniles. The system has been established, however, for this thesis to be finally confirmed a consistent implementation is indispensable.

Key words: misdemeanour procedure, offender, restorative justice

1. ВОВЕДУВАЊЕ ВО ПРОБЛЕМОТ

Кривично-правната научна мисла и криминолошката теорија и практика постојано ја развиваат и афирмираат тезата според која, положбата на малолетникот во казненото право, тогаш кога се јавува како сторител на кривично дело, прекршок или друг вид казниво однесување, е основен критериум за тоа на кој степен на развој се наоѓа одреден казнено-правен систем, до кој степен го следи развојот на научната и теоретската мисла во казнено - правните и криминолошките науки, како се однесува кон цивилизацискиот развој на современото општество и како, до кој степен ја прифаќа теоријата на одреден правен систем, како и до која мера ги вградува во својата легислатива и применува во својата практика. Оценката за овие случувања или неслучувања во еден казнено-правен систем служи како основа за поставување на критериуми за одредување на природата на даден систем како: репресивен, ретрибутивен, хуман во примената на репресијата кога се во прашање казнените дела и нивните сторители, либерален, ресторативен, рехабилитаторски и сл. Ако оваа теза се одреди како „состојба“, како нешто што е дадено, тогаш втората теза врзана за положбата на малолетните сторители на казнени дела зборува за развојот, и се вели дека теоретските, научните поставки, решенијата во легислативата што се однесуваат на малолетните лица ги одредуваат насоките на развојот на кривичното казнено материјално и процесно право, ги одредуваат насоките во кои криминологијата треба да ги проучува и да бара одговори и објаснувања за феноменолошките проблеми и одговори за етиолошките фактори што го условуваат настанувањето на криминалитетот воопшто и на малолетничкиот криминалитет посебно.

Напред изнесените тези треба да ни послужат како основа да оцениме каде е нашето казнено право воопшто и тогаш кога е во прашање малолетниот сторител на казнено дело во ова време во кое нашето казнено право се наоѓа во фаза на големи и длабоки промени, и не само како настојување за усогласување на нашето законодавство со она на развиените европски законодавства, туку и во однос на најновите, најмодерните сфаќања и стојалишта во казнено - правните науки и криминологијата. Поставувајќи ги овие тези, сакаме да покажеме дека нашата казнено- правна и криминолошка научна мисла постигна значаен напредок тогаш кога почна сериозно да се занимава со положбата на малолетникот во казненото право, и во врска со тоа сериозно и продлабочено да ги следи движењата во казнено-правната мисла и практика во светот. Тие нови стојалишта дојдоа до израз пред се преку конципирањето и донесувањето на Законот за малолетничка правда,¹ како и конципирањето,

1) Закон за малолетничка правда, Сл. весник на РМ од 12.07.2007 година

изградувањето и донесувањето на Законот за прекршоци,² како комплетен и комплексен закон. Би можело да се каже дека концептот за ресторативната правда, кој во основа е врзан за положбата на малолетникот како сторител на казнено дело, како и меѓународните стандарди за процес на правда, вградени се во основата на Законот за прекршоци и ги определуваат неговите основни карактеристики.

Во воведниот дел, уште еден проблем: прво, во сегашните услови во кои во Република Македонија криминалитетот воопшто се наоѓа во постојан пораст, особено новите облици на криминалитет, го следи и порастот и на малолетничкиот криминалитет кој на нов начин ги одредува феноменолошките карактеристики на криминалитетот воопшто, посебно влијае на порастот на рецидивизмот. На овој начин не исправа пред проблемот: дали новиот пристап кон сузбивањето на криминалитетот (казнените дела) се наоѓа во правилно пропорционален однос со средствата што се применуваат за негово спречување, со тенденција тие да се ослободуваат од репресивност. Второ, прекршоците како казнени дела, но и како облик на општествено поведение преку кое се изразува непосредно општествената дисциплина, во прв ред во подрачјето на јавниот ред и мир, а потоа и во сите други односи во општеството, учеството на малолетните лица е високо. Тие покажуваат висок степен на непочитување на правниот систем и поредок. Често се јавува и како прва фаза на патот кон криминалитетот. Тоа се битни одредници што го провоцираат нашиот интерес за положбата на малолетните лица во прекршочната постапка тогаш кога се јавуваат како сторители на казнени дела - прекршоци.

2. МАЛОЛЕТНОСТА - ДЕТЕРМИНАНТА НА КАЗНЕНО - ПРАВНИОТ ТРЕТМАН НА ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ

Во казнено- правната и криминолошката литература, ретко ќе сретнеме расправа која се занимава со казнувањето на малолетните сторители на казнени дела која се занимава со прашањето на малолетноста. Се смета дека поимот малолетнички криминалитет, поправилно и почесто поимот „малолетничка деликвенција“, по правило го опфаќа и овој поим. Сепак, неопходно е да се даде одговор на ова прашање, бидејќи нè секогаш поимот е јасен и определен на единствен начин. Човекот, како био- психолошко, психолошко и свесно социјално суштество, од своето раѓање и низ својот развој минува низ повеќе фази на формирање во зрела, одговорна, творечка личност. Првата, најраната фаза од човечкиот живот се одредува како малолетност која лич-

2) Закон за прекршоци, Сл. весник на РМ бр. 62/ 2006 год.

носта ја одредува како несозреаност, неспособност за грижа и опстојување, за разрешување на проблемите што животот му ги наметнува, неоформена личност која се наоѓа во развој и поради сите овие својства што со себе ги носи малолетноста го чини неспособен самостојно да постои, да се развива, да се остварува како творечко суштество. Но секоја заедница, секое општество има грижа и одговорност да стори сè, малолетната личност да се формира на начин на кој ќе биде носител на иднината на општеството, на општествениот прогрес. Затоа, секое општество е заинтересирано да се грижи, да ја воспитува и одгледува младата генерација, да формира од нејзе луѓе со творечки способности и интерес. Но и малолетната личност, пред се поради малолетноста која ја чини неспособна да го сфати правилно се она што се случува во животот полн со противречности и тешкотии, да ги разрешува сама своите проблеми, често своите потреби ги задоволува и своите проблеми ги разрешува со средства и методи што општеството не ги одобрува, ги санкционира, ги казнува. Малолетните лица и во минатото и во современоста прават и најтешки кривични (казниви) дела, за кои во законодавството се предвидуваат и најостри санкции. Оние својства што на овој начин ја одредуваат малолетноста, во сите правни системи се сфаќа, се разбира, се прифаќа овој факт и поради тоа по правило тогаш кога малолетното лице ќе се јави како сторител на казнено дело, во казнениот правен систем, му се одредува посебен статус. Посебниот статус не се јавува како последица на сфаќањето и разбирањето на феноменот малолетнички криминалитет (малолетничка деликвенција, сфаќање и поим што подоцна е воведен во криминологијата и казненото право), туку како израз на настојувањето за спречување на криминалитетот и високото учество на малолетните лица, секогаш, во вкупниот криминалитет со последици и по нивното понатамошно општествено поведение. Точно поради овој факт (ова сознание и искуството стекнато во практичниот живот) во најрано време малолетникот- сторител на казнено дело се третираше како „криминалец во мало“, и се казнувал на идентичен начин, со исти казни како и полнолетното лице. Значи, малолетноста не играла никаква улога, не се разбирала, не се почитувала. Објаснувањето за овој став се наоѓа во познатата теза „малитија суплет аетатем“ според која „злобата“ што сторителот на делото ја изразил преку казненото дело, ја надополнувала малолетноста. Овој начин на казнување траел долго. Тогаш кога личноста на сторителот на делото станува предмет на интерес на науката, посебно на криминологијата, тргнувајќи од убедувањето дека сторителот на делото врз него ја остава својата личност, почнувајќи од Ломброзо, Фери, а подоцна и Франц фон Лист, се поставува еден нов концепт на кривична одговорност, кој почнува да ја почитува малолетноста како основа на кривичната одговорност на малолетниот сторител на казнено дело. Појавата на кривично- правните школи и крими-

нолошките теории, дури кон крајот на XVIII и почетокот на XIX век, го поставува концептот на Дисернемент, што треба да значи посебен вид на малолетничка пресметливост преку изразот „разборитост“, односно дали малолетното лице е способно да го сфати значењето на своето поведение тогаш кога тоа е казниво. Овој концепт исто така се задржува долго, но со постојано настојување да се изнајде подобро, поуспешно решение кое докрај ќе ја почитува и разбира малолетноста.³ Особено низ практичниот дух на американските теоретичари, практичари и судии, овој концепт натака се развиваше преку воведувањето на посебни судии (судови) за малолетници, воведување посебни системи на санкции за малолетниците (воспитни мерки делумно ослободени од репресивноста), воведување на посебни тела (совети, социјални органи во постапката спрема малолетниците), посебна кривична постапка. Но, при сите тие нови решенија, малолетникот остануваше во кривичното право и во голема мера и на него се однесуваа и основните принципи врз кои се градеше кривичното законодавство кое во прв ред се однесуваше на полнолетните лица. Врз овие движења големо е влијанието на Здружението познато како „нова општествена одбрана“ на чело со М. Ансел.⁴

Во овој модел на дефинирање, положбата на малолетникот во казненото право кој често се нарекува и заштитнички, нагласено значење добива правната регулираност и заштита на неговата положба со изразен формализам во кој суштината во третманот на малолетноста го губи своето значење. Казненото право во суштина и никогаш не сакало дефинитивно да се откаже од одговорноста на малолетникот тогаш кога тој се јавува како сторител на казнено дело, од проста причина што неговото место во криминалитетот, според многу феноменолошки карактеристики, е многу значајно. Затоа, се пристапи кон диференциран пристап, како во одговорноста така и во казнувањето. Тоа се стори на тој начин што се внесе критериумот на старосни граници и групи. Долната граница на одговорност најчесто се одредуваше и се одредува на 14 години, но има и други решенија. Во полнолетноста, со која се врзува и способноста на малолетникот да сноси одговорност за своите казнени дела, која се одредува на 18 години, казнивоста и видот на санкции што се применува спрема малолетниците се разрешува преку одредување на старосни групи: помлади малолетници до 16 годишна возраст спрема кои се применуваат воспитни мерки, но и казни. Во средината на минатиот век, се сметаше за голем напредок во оваа област издвојувањето на категоријата помлади

3) Љ. Арнаудовски, Криминологија, Скопје, 2007 година, стр. 447 итн.; О. Перик, *Кривично-правни иоложај малолетника*, Београд, 1975 год. Стр. 15

4) M. Ancel, *Défense sociale nouvelle* troisième édition revue et augmenté Cujas, Paris, 1980, str. 269 N. Quelloz, *Le détention sous l'angle des travaux des Nations unies pour administration de la justice des imineurs*, Revue penale Suisse N. 3/ 1989, str. 303

полнолетни лица, кои под точно одредени услови се третираат како малолетни лица. Овој пристап, кој сè уште функционира во многу кривични законодавства, не остана без критики, бидејќи така поставениот систем на санкции што се применуваат спрема малолетниците не ги даде очекуваните резултати. Меѓутоа, во меѓувреме настанаа сериозни поместувања во внатрешната структура на малолетните сторители на казниви дела, - во таа насока што границата на започнувањето на криминалната активност од страна на малолетните лица се помести надолу под 14 години, деца од 7 години и некоја година вршат тешки кривични дела. Учеството на децата (на оние под 14 години) во вкупниот малолетнички криминалитет во последните десетина години се зголеми до 35% од вкупниот број кривични пријави поднесени спрема деца и малолетни лица. Концептот на старосните години овие лица ги остава надвор не само од казнено-правната туку и од социјално-заштитната функција на општеството: тие остануваат без било каква општествена реакција врз нивното криминално поведение. На тој начин, во нови релации се поставува прашањето за целесообразноста на концептот на старосните граници и групи во третманот на малолетните лица кога се јавуваат како сторители на казниви дела.

По Втората светска војна, која доведе до невидени страдања и самоуништувања на човекот, Обединетите нации преку своите органи покрена цело движење, донесе голем број документи со кои настојува да ја афирмира човековата личност како творечко суштество низ гаранција за неговите права и слободи. Во тој ред, од особено значење се Универзалната декларација за човековите права; Меѓународниот пакт за граѓански и политички права; Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права; Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи на Советот на Европа, како и многу други документи.⁵ Развојот на концептот за афирмација, гаранција и заштита на правата и слободите на човекот што ги развија Обединетите нации, а подоцна и Советот на Европа, имаа непосредно влијание и врз одредувањето на целокупната положба, статус, права и слободи и на детето, односно малолетните лица. Тие особено дојдоа до израз во Конвенцијата за правата на детето преку која се развиваат два значајни односа: прво концептот на заштита, грижа, помош, воспитување и надзор и контрола на детето и второ, обврски на државата потписничка на овој документ да го обезбеди остварувањето на овој концепт во реалните односи на секое општество, држава.⁶ Концептот за гаранција и заштита на човековите права и правата на детето и малолетникот, го разви моделот познат како „четири Д“, како процес на

5) Види: Независно судство, Зборник на документи приреден од Љ. Арнаудовски, В. Терзиева-Тројачанец, Д. Тумановски, Скопје, 1997 година

6) Конвенција за правата на детето, донесена на 20.10.1989 година

избегнување на казнената постапка кога се во прашање децата и малолетните лица, дејуридизација, деинституционализација, напуштање на репресивниот карактер на постапување со децата и малолетниците и во делот на санкциите, отворање на процеси за гаранции во постапката, правичност и сл. Овој концепт најде своја конкретна реализација низ документите на Конгресот на Обединетите нации за спречување на злосторот и постапување со престапниците и низ документите на Социјалниот совет на оваа организација. Од посебно значење се: Прописи на ООН за заштита на малолетните лица од лишување од слобода, познати како Хавански правила;⁷ Упатства на ООН за спречување на малолетничка деликвенција (Ријадски правила)⁸ и Стандарди минимални правила на ООН за спроведување на малолетничката правда.⁹ Врз овие документи кои, меѓу другото, настанаа и под силно влијание на научната и теоретската мисла во казненото право и криминологијата, го обликува концептот за таканаречената „ресторативна правда“, која подразбира пред се правда која овозможува состојбата создадена со казненото дело и она што се случувало со малолетникот во врска со казненото дело и неговото сторување, да доведе до состојба на реставрирање на работите, поправање на ситуацијата, враќајќи ги работите на поправање на состојбите во контекстот на кривичното дело и неговиот сторител. Ресторативната правда подразбира напуштање на репресивното постапување со детето и малолетникот преку мерки и третман за негово непосредно ангажирање во поправањето на работите (реставрација на предизвиканата штета и реставрација на состојбите кај сторителот на делото - детето или малолетникот, негово непосредно ангажирање во отстранувањето или совладувањето на последиците од казненото дело. Тоа е начин на третман на личноста со нејзино непосредно учество во третманот, што инаку е голем недостаток на институционалниот третман и кај возрасните и кај малолетните лица. Тоа е концепт кој значи напуштање на материјално-правните решенија во делот особено на санкциите и процесно-правните решенија во формалниот дел, со постапки, однесувања кои значат помирување на состојбите и односите меѓу сторителот и оној што претрпел штета од неговото поведение. Правдата кај малолетникот се заменува со воспитно-социјален превентивен, нерепресивен модел на постапување и решавање на спорот.¹⁰ Правдата се обликува како однос помеѓу сторителот

7) Правила на ООН за заштита на малолетници лишени од слобода, А/ Рез. бр. 45/ 113 од 14.12.1990 год. со Анекс

8) Упатства на ООН за спречување на малолетничката деликвенција (Ријадски упатства), А/ Рез. 45/ 112 од 14.12.1990 год.

9) Стандарди минимални правила за спроведување на малолетничката правда (Пекиншки правила), А/ рез. 40/ 33 од 29.11. 1985 год.

10) Restorative Justice, V. I. Nijalter, str. 760

на деликтот и државата, односно нејзините социјални институции и однос помеѓу сторителот и жртвата која преку однесувањето и постапувањето на сторителот добива полна сатисфакција, а спорот завршува неконфликтно, со помирување и заеднички соживот. И тогаш кога на сторителот на делото ќе му се изрече санкција, таа дејствува како справедливо помирување, а правдата е задоволена на еден метафизички начин.¹¹ Ресторативната правда е преокупирана со прашањето: како да се реставрира правната положба, благосостојбата на малолетникот и на жртвата но и на заедницата, но со нејзино непосредно учество.¹² Притоа, во преден план доаѓаат воспитните мерки и средства што немаат репресивна природа и со учество на социјалните органи на општеството кои даваат заштита, помош, грижа, надзор над лицата што се наоѓаат во „нужда“.¹³ При вакво афирмативно одредување на моделот на ресторативната правда, се уште тој не може да стане доминантен модел на однесување, бидејќи поради силното влијание на концептот на казненото право и неговата заснованост врз социјално - етичките категории - вина и справедлива казна, но останува водечка идеја во остварувањето на малолетничката правда. Тој почива на концептот на добрата криминална политика, но добрата криминална политика добива сопствена афирмација и потврда низ конкретни постигнати резултати преку добрата социјална политика на државата, но и на општеството како целина. Но, и едната и другава во меѓусебен однос ќе дадат добри резултати само ако се остваруваат врз добрите државно- правни начела и гаранции.¹⁴

Законот за малолетничка правда на Република Македонија почива врз овие начела и принципи, врз вака поставените модели на малолетничка правда. И при состојба на прифаќање на концептот за годините на старост како основа за одредување на облиците на одговорност и примена на санкциите, преку опфаќањето на категоријата „деца во ризик“ се свртува кон социјалната димензија и условеност на раното почнување со криминална и казнива активност на децата, но и со нивно опфаќање со мерки и постапки што треба благовремено да ја обезбедат нивната социјализација и рехабилитација тогаш кога се однесуваат противправно и казниво.

Вредноста на Законот за малолетничка правда не ја одредуваме само според принципите и начелата врз кои го одредува постапувањето со децата и

11) Види: International Revue Crim. Polics, br. 49/ 50, 22

12) О. Перик, Зборник радова, ”Реформа материјалног кривичног законодавства у функцији успостављања правне државе у Југославији”, стр. 11, Београд, 2007 год.

13) В. Камбовски, Казнено- правен третман намалолетните деликвенти, УНЕСКО центар, Скопје, 2002 год.

14) Jessberger, F. und Kres, Dr. DiskussionbaeiträgerderStresthretagung, 2001 in Passau, ZStW 2001/ 4, 846

малолетните лица тогаш кога се појавуваат како сторители на казниви дела, туку и според силината на концептот врз кој е поставен овој закон и со неа влијае и врз други закони кои директно или посредно се однесуваат или се применуваат врз децата и малолетните лица. На овој начин се обидовме да ја објасниме понапред поставената теза во овој труд за малолетничкото законодавство, и да ја потврдиме и објасниме преку постапувањето со децата и малолетните лица и тогаш кога се јавуваат како сторители на казниви дела од областа на јавниот ред и поредок, од општествената дисциплина и нормите врз кои таа се изградува, наречени прекршоци.

3. МАЛОЛЕТНИКОТ ВО ЗАКОНОТ ЗА ПРЕКРШОЦИ

3.1. Во општата реформа на казненото материјално и процесно законодавство во Република Македонија, која се карактеризира со длабочина и сеопфатност на целите што се остваруваат преку казненото право, се најде и Законот за прекршоци, како составен дел на казненото законодавство. Реформите на казненото законодавство се остваруваа и се остваруваат врз принципот на превасходна заштита на слободата и правата на поединецот загарантирани со Уставот на државата, заштита на општеството и поединечните и заедничките интереси што се остваруваат како заеднички и поединечни. И при состојба кога казненото право поставените цели ги остварува со примена на казни, што произлегува од неговата одреденост, сепак овој систем се гради, и на располагање во преден план му се ставаат инструменти што треба да обезбедат пред се превентивно дејствување. Македонскиот казен систем се изградува со тежнение да ги прифати и во себе да ги вгради современите достигнувања во науката, теоријата и практиката на казнено-правните науки и со тежнение за негова синхронизација со казнените законодавства на државите на европската цивилизација и документите на Европската Унија (совет) како претпоставка за вклучување на Република Македонија во овие асоцијации. Во овој поглед, новите тенденции најсилно дојдоа до израз преку Кривичниот законик, посебно во системот на санкции и воведувањето на алтернативните мерки, Законот за кривичната постапка, со воведувањето на стандардите на процесната правда, законите за организацијата и функционирањето на судството и другите правосудни органи, Законот за малолетничка правда со кој малолетниците се извлекоа од општиот дел на КЗ. Паралелно со работата на овие закони од казненото право, се работеше и врз изготвувањето на Законот за прекршоци како составен дел на казненото право (законодавство). На таа основа, тој е поставен врз истите принципи врз кои е поставено и целокупното казнено законодавство, особено начелото на законитост и легитимитет (во претходните закони доследно не беа застапени).

Притоа, целокупниот закон за прекршоци со сите негови институти е граден пред се како закон што треба да обезбеди превентивно дејствување на органите што го применуваат овој закон. Тоа е закон со кој се обезбедува општествената, јавна дисциплина и одговорност на граѓаните, заштита на правата и слободите на граѓаните во сите области од нивното живеење и работење, ред и дисциплина во општеството, изградување на морални и етички вредности и норми со кои се обезбедува усогласен живот и односи помеѓу граѓаните, при што претимство имаат превентивните цели и задачи. Тргувајќи од општите состојби во кои се наоѓаше Република Македонија како земја во транзиција, Законот за прекршоци треба да обезбеди повисок степен на општеството и државата (огромен број прекршоци кои покажуваат дека речиси секој граѓанин пред суд за прекршок се јавил најмалку еднаш во годината), висока неефикасност и неажурност на судовите затрупани од прекршочни предмети, при што повеќе од 50% од предметите во судовите застаруваа, што целиот судски систем го правеа крајно неефикасен, висок процент на неизвршување на изречените санкции воопшто, неефикасност на овој казнен систем. Законот за прекршоци е конципиран и поставен на начин на кој треба да ги разреши овие два суштествени проблеми: прво, воведување на санкции што се ослободени од репресија, напуштање на казната затвор како репресивна казна, воведување на развиен систем на санкции чија основна цел е превенција и превентивно дејствување по пат на отстранување на последиците од прекршокот. Во оваа насока, од особено значење се двата нови институти: помирување и посредување - кои спорот треба да го разрешат со помирување, на неконфликтен начин, со воспоставување на претходната состојба, а тогаш кога се применуваат санкции, тоа се прави со согласност на сторителот. Главна санкција станува глобата, а другите санкции, покрај опомената, се забрани што треба да го спречат сторителот во иднина да прави прекршоци. Второ, неефикасноста и неажурноста на системот, Законот ги разрешува со воведување нови постапки - институти, како што се : мандатна постапка, платен налог, негативни бодови, скратена постапка и мандатна постапка и сл. Проблемот на преоптовареност на судовите и пренатрупаноста со прекршочни предмети го разрешува на тој начин што во сите државни органи (министерства) што ги применуваат законските прописи или вршат надзор над нивната примена, се формираа комисии за прекршоци кои постапуваат по овие предмети или ги применуваат институтите порамнување и посредување. Притоа, сочувана е можноста незадоволниот сторител да поведе жалбена постапка пред судот. Ова решение покренува многу проблеми, кои се изразуваат како повреда на основните начела на постапката на примена на санкции и преголеми овластувања на управните органи; на пример, Владата со своја одлука ја одредува казнената политика што треба да ја спроведуваат овие ор-

гани.¹⁵ Главниот проблем е во тоа што овие нови прекршочни органи не сфаќаат дека законот за прекршоци по својата природа и суштина е превентивен, а не казнен закон, со пропишување претерано високи казни глоба и преобразување на овој систем во средство за полнење на буџетот на Владата со пари. Сите претходни излагања имаа за цел да укажат на влијанието на малолетничкото казнено законодавство и врз конципирањето на овој закон како превентивен, како закон преку кој се остварува ресторативната правда.

3.2. Положбата на малолетникот во Законот за прекршоци се одредува врз два критериума: малолетноста и прекршокот како казнено дело. На малолетните лица на единствен начин се однесува поимот „прекршок“: противправно дејствие, предвидено со закон сторен со небрежност и санкција пропишана со закон.¹⁶ Прекршокот е казниво дејствие од поблаг вид, кое од кривичното дело се разликува во квантитативна смисла. Одредбите од овој Закон што се однесуваат на малолетните лица се систематизирани во посебна глава (четврта). Малолетноста на малолетникот (детето) се одредува на идентичен начин како и во КЗ (помлади и постари малолетници), но останува неразрешен проблемот на оние под 14 години што вршат прекршоци (деца во ризик), и оваа состојба нужно ги упатува органите кои на малолетни лица им изрекуваат санкции за прекршок да го имаат предвид и законот за малолетничка правда.

Законот за прекршоци го следи принципот на развиен систем на санкции што можат да се применат спрема малолетното лице со доминантно учество на воспитни мерки: дисциплински мерки, мерки на засилен надзор комбинирани со можноста за примена на повеќе „посебни обврски“ со кои се одредува грижата, помошта, воспитувањето, забраните и надзорот над малолетното лице. Според овој Закон, малолетникот може да се казни со глоба доколку има сопствен имот или приходи, и таа може да се изврши присилно согласно со Законот за извршување санкции. Задржан е статусот на полнолетно лице кое за време на малолетност сторило прекршок, да се применат одредбите што се однесуваат на малолетни лица. Сепак, глобата е санкција што треба да се преиспита иако преку неа можат да се остварат елементи што ги подразбира ресторативната правда.

Законот за прекршоци, врз основа на принципите врз кои е поставен, покажува доследност и постапката за сторен прекршок на малолетно лице е

15) Крај на февруари 2010 година, дневниот печат е преполн со написи во кои се критикуваат управните органи и Владата за престоого казнување како на физичките така и на правните лица, особено оние во областа на стопанството.

16) В. Камбовски, Казнено право општ дел, Скопје, 2004, стр. 371 и натака

пропишана во посебна глава (глава дваесет и пет) и надлежноста за судење на малолетни лица за сторен прекршок ја пренесува на судот според местото на живеење или престојување на малолетникот со ориентација кај специјализиран судија за малолетници. Само исклучително и кога е неопходно, за малолетник одговорен за прекршок сторен заедно со полнолетно лице постапката ќе се води заедно. При состојба во која на органот за прекршочна постапка на располагање му се ставени повеќе мерки за обезбедување на присуство, кои можат да се применат и спрема малолетното лице, сепак, тој се повикува преку родителот. Законот за прекршоци за прв пат во постапката спрема малолетникот го вклучува органот за старателство- Центарот за социјална работа, но на редуциран начин, согласно видот на прекршокот (прекршоци врзани за насилство, поврат, потешки повреди на јавниот ред и мир) во овие случаи ќе се прибави мислење од овој орган. Овој член секако треба да се преиспита и органот за старателство да се вклучи во сите случаи кога против малолетник се води постапка за сторен прекршок. Во оваа смисла, на овој орган му се ставаат на располагање извори на сознание за малолетникот, со тоа што се воспоставува должност за сведочење на секое лице што знае нешто да каже. Фактот што постапката спрема малолетните сторители ги почитува сите меѓународни современи стандарди на процесната правда, овој закон го прави модерен, современ, усогласен со начелата врз кои е поставен и Законот за малолетничка правда.

3.3. Законот за прекршоци сам по себе, но и заедно со оние закони со кои се пропишуваат прекршоците во одделните области од животот и работата на човекот, претставува комплексен и комплементарен систем, во чија примена учествуваат различни органи: судови, извршни органи, управни органи. Тој факт, сам по себе, примената на овој закон и системот на закони што се надоврзуваат на него, примената на законот, особено од стојалиштето на неговата превентивна функција, ја прави многу сложена. Овој систем не е комплетно изграден и поставен, како во однос на легислативата со која се пропишуваат прекршоци, така и во поглед на организациската и стручната поставеност на органите што треба да ги применуваат. Во создавањето на супсидијарната легислатива, за одделни области се појавија проблеми, особено во делот на пропишувањето на санкциите, посебно на казната глоба, која во одделни закони, од одделни министерства е пропишана несразмерно високо, со што се доведува во прашање нивната применливост, при отсуство на изградени критериуми за одмерување на глобата. На овој начин, во преден план се сфаќа превентивната функција на овој закон (систем на закони) и на соодветен начин негативно се одразува и на положбата на малолетните лица во оваа казнена постапка. Би се рекло дека претстои сериозна работа на лег-

ислативното изградување на овој легислативен систем и на оспособувањето на кадри што ќе ја обезбедат неговата примена.

Конкретните ефекти од примената на законот спрема малолетните лица сторители на прекршоци, од феноменолошка и етиолошка гледна точка не може да се согледа во овие неколку години. Законот за прекршоци ги задолжува прекршочните органи да водат евиденција за покренатите постапки и изречените санкции спрема малолетните лица. Меѓутоа, прекршочните органи во министерствата немаат воспоставено, не водат евиденција, и на тој начин не можат да се добијат податоци што би овозможиле да се изврши криминолошка анализа на овој дел од противправното однесување на малолетните лица, како и доследноста на надлежните органи во постапувањето во согласност со основните принципи врз кои е поставен овој закон тогаш кога како сторители на прекршоци се јавуваат малолетните лица. Поради тоа не може да се изврши валоризација на ефектите што се остваруваат со овој и другите придружни закони што го чинат прекршочното право. Овој пристап е неопходен и заради согледување на сите аспекти од аспект на местото и улогата на законодавството, постапување на надлежните органи во делот на учеството на малолетните лица во казнено - правните појави. Системот е конципиран, обликуван низ правните прописи; останува неговата доследна примена во практиката, за да се потврдат тезите врз кои е поставен овој труд.